

Боса В.П.

*викладач кафедри романських мов та порівняльно-типологічного
мовознавства*

Київського університету імені Бориса Грінченка

**СИНТАКСИС ЯК ЛІНГВАЛЬНА АКТУАЛІЗАЦІЯ
ДЕПРЕСИВНОГО СТАНУ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ (на матеріалі
романів другої половини ХХ століття)**

При аналізі художніх текстів другої половини ХХ століття видається логічним дослідження поняття “депресії”

Назва поняття “депресія” дефінується таким чином: “меланхолія, туга – душевна тривога, смуток” [1, с.793]; “Туга – душевне томління, тривога в поєднанні з сумом, зневірою” [4, с. 706]. Понятійними ознаками туги, депресії, як можна бачити з наведених визначень, є “тривога”, “смуток”, “меланхолія”, “томління”, “душа”.

Досліджуючи поняття “депресія” нами було розкладено сам концепт на такі семантичні складові: усвідомлення відсутності чогось або когось дуже важливого або дорогого; сильне бажання подолати цю відсутність; усвідомлення нездоланності цієї перепони і, як наслідок, розчарування і зневіра, небажання нічого робити з цього приводу (або навпаки).

Розглянемо фрагмент (1)

(1) Los clientes de los Cafés son gentes que creen que las cosas pasan porque sí, que no merece la pena poner remedio a nada. En el de doña Rosa, todos fuman y los más meditan, a solas, sobre las pobres, amables, entrañables cosas que les llenan o les vacían la vida entera. Hay quien pone al silencio un ademán soñador, de imprecisa recordación, y hay también quien hace memoria con la cara absorta y en la cara pintado el gesto de la bestia ruin, de la amorosa, suplicante bestia cansada: la mano sujetando la frente y el mirar lleno de amargura como un mar encalmado.
(3, p.11)

У проілюстрованому фрагменті йдеться про те, що завсідники кафе – це зазвичай люди, які вважають, що все йде як годиться (*son gentes que creen que*

las cosas pasan porque sí) і не варто намагатися що-небудь поліпшити (*que no merece la pena poner remedio a nada*). У кафе доньї Роси всі відвідувачі курять (*todos fuman*), і більшість розмірковує про жалюгідні, але приємні і хвилюючі дрібниці (*más meditan, a solas, sobre las pobres, amables, entrañables cosas*), що заповнюють або спустошують їх життя (*que les llenan o les vacían la vida entera*). Одні мовчать з мрійливим виглядом, віддаючись невизначним спогадам (*Hay quien pone al silencio un ademán soñador, de imprecisa recordación*); інші сидять з відсутнім виразом обличчя, на якому блукає усмішка, млосна, благальна посмішка втомленого звіра (*y hay también quien hace memoria con la cara absorta y en la cara pintado el gesto de la bestia ruin, de la amorosa, suplicante bestia cansada*); треті мовчать, підперши голову рукою, і погляд їх сповнений тихого смутку, як море в штиль (*la mano sujetando la frente y el mirar lleno de amargura como un mar encalmado*).

Таким чином, проілюстрований фрагмент демонструє насичений потрійним антитетичним вживанням, складнопідрядними реченнями зі сполучником *que* та порівняльним метафоричним зворотом *como un mar encalmado*, що відображує кінестетичні та окулесичні номінації на позначення депресивного стану.

Розглянемо приклад (2) взятий з роману Каміли Хосе Сели “La colmena” та простежимо один із моментів відображення депресивного стану у художньому тексті:

(2)*A una señora silenciosa que suele sentarse al fondo, conforme se sube a los billares, se le murió un hijo, aún no hace un mes. El joven se llamaba Paco, y estaba preparandose para Correos. Al principio dijeron que le había dado un parálisis, pero después se vio que no, que lo que le dio fue la meningitis. Duró poco y además perdió el sentido en seguida: Se sabía ya todos los pueblos de León, Castilla la Vieja, Castilla la Nueva y parte de Valencia (Castellón y la mitad, sobre poco más o menos de Alicante): fue una pena grande que se muriese. Paco había andado siempre medio malo desde una mojadura que se dio un invierno, siendo niño. Su madre se había quedado sola, porque su otro hijo, el mayor, andaba por el mundo, no se sabía bien dónde. Por las tardes se iba al Café de doña Rosa, se sentaba al pie de la escalera y*

allí se estaba las horas muertas, cogiendo calor. Desde la muerte del hijo, doña Rosa estaba muy cariñosa con ella. Hay personas a quienes les gusta estar atentas con los que van de luto (3, p.25).

Беззаперечна авторська іронія пронизує увесь уривок, незважаючи на досить невеселий тон оповіді й фактаж: наявність хвороби, несвоєчасна постановка діагнозу, смерть, самотність. Надмірна деталізація населених пунктів Леона, Старої Кастилії, Нової Кастилії і частково Валенсії (Кастельон та ще майже половину Алектанте) (*los pueblos de León, Castilla la Vieja, Castilla la Nueva y parte de Valencia (Castellón y la mitad, sobre poco más o menos de Alicante)*) разом з антитезою та контекстуальним зевгматичним наповненням (жаль не з приводу самої смерті, а з приводу “великого розуму”) створює окрім трагічного ефекту комічність ситуації.

Розглянемо фрагмент (3), який насичений заперечними та порівняльними зворотами на кшталт “не знає, що відповісти”, “тільки щоб не померти з голоду, принаймні не вмерти занадто швидко”, “працювати вона не навчилася”, “до того ж у неї ні краси, ні тонких манер”, “дитиною вона у своїй родині нічого, крім принижень і горя, не бачила”.

(3) Elvirita no sabe qué contestar. La pobre es una sentimental que se echó a la vida para no morirse de hambre, por lo menos, demasiado de prisa. Nunca supo hacer nada y, además, tampoco es guapa ni de modales finos. En su casa de niña, no vio más que desprecio y calamidades! (3, p.58).

У нищенаведеному фрагменті (4) нами було виявлено персоніфіковане мовчання інтер'єру, що є одним із засобів репрезентації авторської депресивної картини світу. Залишаючись некомунікативною, “тиша” становить необхідне тло для комунікативності, може існувати поза присутністю людини (що свідчить про неантропологічність) та не є носієм значення (будучи асемантичною). Ці риси допомагають використати площину опозицій “тиші” для визначення основних характеристик “мовчання” як явища, спорідненого з нею, але й відмежованого від неї. Персоніфіковане мовчання специфічно представлене в образах типу: “*постріли припинилися*”, “*з ванної кімнати теж не долиняло ні звуку*”, “*тиша – сумна, зловісна, що навиває холод і тугу*”, “*сліди*

запустіння й занедбаності”, „жодної нової речі, не було ремонту, ніхто майже не прибирав”.

Риторичні запитання теж належать до способів екстеріоризації мовчання. Їхня особлива роль як риторичної фігури доповнюється особливою тематикою, якої вони торкаються: на ці запитання немає відповіді, бо мова йде про “незбагненне” і “невимовне”. Єдина можлива відповідь тут – мовчання (*¿Quiénes habrían pasado por allí en tantas noches de angustia y de zozobra? A скільки людей провели тут ніч, страждаючи від похмурих передчуттів і тривожних очікувань?*).

(4)*Federico sonrió levemente, pero apenas duró en sus labios el brillo de la sonrisa. Al mirar de nuevo en derredor, su rostro, atezado por la intemperie, se ensombreció. Habían cesado los disparos de cacón y, asimismo, los ruidos en el cuarto de baco. Un silencio triste, sordido y friolento, parecía bostezar en la habitación. Muebles y enseres denotaban descuido y vejez. Durante tres acos, nada se había renovado ni repuesto, ni arreglado allí. ¿Quiénes habrían pasado por allí en tantas noches de angustia y de zozobra?* (2, p.7).

Отже, при лінгвальній актуалізації депресивного стану у художніх текстах нами було розглянуто синтаксис як засіб відображення депресивного стану, який представлений переважно однорідними членами речення, риторичними запитаннями, апосіопезисом (умовчуванням), повторами, заперечними та порівняльними зворотами, антитетичними конструкціями, складнопідрядними реченнями зі сполучниковим зв'язком або простими реченнями, асиндетоном, паралелізмом, еліптичними та емпатичними конструкціями й безособовими реченнями. Однак найчастіше саме комунікативно значуще умовчування виконує емотивну, експресивну та дисконтактну функції у художньому тексті. За допомогою умовчування, що зазвичай вербалізується як за допомогою силенціальних знаків (наприклад, лексем на позначення “тиші”), так і невербально (за допомогою три крапки), комунікативний акт стає більш експресивним та природнім.

ЛИТЕРАТУРА

1.Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. 2.-е изд., испр. и допол. / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М.: Азъ, 1995. – 928 с., с. 793];

ДЖЕРЕЛА

2.Ángel María de Lera Las últimas banderas. Barcelona, España, Editorial Planeta, S.A.,Córcega 1967, - 407p

3.Cela C. J. La colmena. – – Madrid:Edición de Jorge Urrita 1951, Edicion Cádedrales S.A. 1955., Cátedra Letras Hispánicas. – 1980. – 335 p.

СЛОВНИКИ

4.Словарь современного русского литературного языка. В 17 т. – Л.: АН СССР, 1950 – 1965, с. 706